

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-3\(43\)-110-120](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-3(43)-110-120)

УДК 338.246.8:338.432(477)

JEL Classification: L23; M11; M21; O13; Q10

Наталія Тимофіївна Шадура-Никипорець

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: nikiporetc@ukr.net. ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7990-0105>ResearcherID: [H-1176-2016](https://orcid.org/0000-0001-7990-0105)**Максим Олегович Василець**

студент гр. АСД051-23

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: vasiletsmaxim@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-8912-0080>**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВІДБУДОВИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Стаття присвячена розробці організаційно-економічного механізму відбудови сільського господарства України на принципах сталого розвитку. Досліджено структурні компоненти організаційно-економічного механізму відбудови аграрного сектору, включаючи організаційну, економічну, інституційну, технологічну, екологічну та соціальну підсистеми. Проаналізовано особливості функціонування різних організаційних форм господарювання у процесах відновлення виробничого потенціалу галузі та визначено пріоритетні напрями їхньої координації. Запропоновано інструменти стимулювання впровадження інноваційних технологій та практик органічного виробництва як основи зеленої трансформації галузі. Наголошено на необхідності диверсифікації форм господарювання з посиленням ролі фермерських господарств та кооперативних об'єднань у процесах відбудови. Обґрунтовано регіональну диференціацію механізмів відбудови залежно від природно-кліматичних умов, масштабів воєнних руйнувань та спеціалізації виробництва окремих територій.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм; відбудова сільського господарства; сталий розвиток; зелена трансформація; екологічна модернізація; інституційне середовище; кооперація; органічне виробництво; фінансування; євроінтеграція.

Табл.: 1. Бібл.: 11.

Постановка завдання. Руйнівні наслідки повномасштабної війни спричинили безпрецедентні втрати для аграрного сектору України, знищивши виробничу інфраструктуру, логістичні ланцюги та продуктивні потужності сільськогосподарських підприємств. Масштаби деструктивного впливу воєнних дій охоплюють не лише пряме фізичне руйнування матеріально-технічної бази галузі, але і глибокі структурні деформації організаційно-господарських відносин, порушення традиційних каналів збуту продукції та критичне погіршення фінансово-економічного стану товаровиробників різних організаційних форм. Відбудова сільського господарства вимагає принципово нових підходів до формування організаційно-економічного механізму, здатного забезпечити не просто відновлення докризових параметрів виробництва, а перехід галузі на якісно вищий рівень функціонування відповідно до принципів сталого розвитку [6].

Трансформаційні процеси у глобальній економіці та посилення екологічних викликів актуалізують необхідність інтеграції концепції сталого розвитку в систему відновлення сільськогосподарського виробництва. Традиційна модель інтенсифікації сільського господарства, орієнтована переважно на максимізацію короткострокових економічних результатів, продемонструвала свою неспроможність забезпечити довгострокову конкурентоспроможність галузі без критичного виснаження природноресурсного потенціалу. Воєнна руйнація створила унікальне вікно можливостей для імплементації інноваційних організаційно-економічних механізмів, здатних поєднати завдання швидкого відновлення виробничих потужностей зі стратегічними цілями екологічної модернізації та соціальної відповідальності аграрного бізнесу. Формування дієвого організаційно-економічного механізму відбудови потребує комплексного переосмислення взаємодії державних інституцій, приватного сектору та громадянського суспільства у процесах планування, фінансування та реалізації відновлювальних програм.

Фрагментарність існуючих підходів до координації зусиль різних суб'єктів господарювання, відсутність чітких інституційних меж та недостатня узгодженість інструментів державної підтримки з реальними потребами галузі створюють серйозні перешкоди для ефективного використання обмежених ресурсів. Організаційна архітектура механізму відбудови має забезпечувати синергію економічних стимулів, регуляторних важелів та інституційних новацій, спрямованих на формування конкурентоспроможного, екологічно збалансованого та соціально орієнтованого й інклюзивного аграрного сектору.

Євроінтеграційний вектор розвитку України накладає додаткові вимоги до параметрів організаційно-економічного механізму відбудови сільського господарства, зумовлюючи необхідність гармонізації національних практик з європейськими стандартами виробництва, екологічними нормативами та вимогами до якості продукції. Адаптація вітчизняного аграрного сектору до регуляторного середовища Європейського Союзу вимагає системної трансформації організаційних форм господарювання, впровадження передових технологічних рішень та розбудови інфраструктури забезпечення сталості виробничих процесів. Відбудова аграрної галузі має відбуватися парадигмі зеленої трансформації економіки, інтегруючи принципи ресурсної ефективності, циркулярності та кліматичної нейтральності в усі компоненти організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема відбудови аграрного сектору України знаходить широке відображення в сучасних наукових роботах вітчизняних дослідників. Зокрема Ю. Лупенко, О. Шпикуляк, М. Малік [5] досліджували особливості функціонування сімейних фермерських господарств в умовах воєнного часу та обґрунтовували перспективи їхнього розвитку в повоєнний період, акцентуючи увагу на організаційних формах господарювання малих виробників як основи продовольчої безпеки держави, а Ю. Кіндзерський [2] розглядав можливості застосування концепції підприємницької держави для забезпечення структурно-інноваційних трансформацій економіки під час відбудови, пропонуючи інституційні механізми активізації державної участі у процесах модернізації виробничих систем.

Традиційно актуальною останнє десятиріччя є проблема сталого розвитку сільського господарства, якій присвячені праці таких дослідників, як С. Батажок [10], Ю. Біловіцька [3], М. Бутко [1], М. Латинін [3], О. Павленко [6], О. Петренко [7], І. Підоричева [11], Т. Харченко [8], Н. Швець [11], Г. Шевцова [11], П. Юхименко [10], Н. Янович [10]. Наприклад, М. Латинін та Ю. Біловіцька [3] розробляли теоретичні підходи до функціонування механізмів державної політики зеленої економіки, а П. Юхименко [10] вивчав світовий досвід переходу до зеленої економіки та можливості його адаптації до українських реалій.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових праць, присвячених питанням відновлення аграрного сектору та впровадження принципів сталого розвитку, залишаються недостатньо дослідженими механізми системної інтеграції організаційних та економічних інструментів відбудови сільського господарства у єдину функціональну конструкцію. Бракує комплексних розробок щодо архітектури організаційно-економічного механізму, який би забезпечував синхронізацію процесів відновлення виробничих потужностей із завданнями екологічної модернізації галузі. Недостатньо вивченими залишаються питання координації діяльності різних організаційних форм господарювання в контексті реалізації стратегії сталого розвитку під час відбудови. Потребують поглибленого дослідження механізми фінансового забезпечення відновлювальних процесів з урахуванням пріоритетів зеленої трансформації аграрного виробництва. Недостатньо розробленими є підходи до формування інституційного середовища, здатного стимулювати впровадження інноваційних організаційних рішень на засадах сталості.

Мета статті. Метою цього дослідження є теоретичне обґрунтування концептуальних засад та практичних інструментів формування організаційно-економічного механізму відбудови сільського господарства України на принципах сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Організаційно-економічний механізм відбудови сільського господарства представляє складну багаторівневу систему взаємопов'язаних елементів, функціональна ефективність яких визначається здатністю забезпечувати синергетичний ефект від поєднання різноспрямованих управлінських впливів, ресурсних потоків та інституційних новацій.

Структурно архітектура такого механізму охоплює:

- організаційну підсистему, що відповідає за формування раціональних форм господарювання та координацію діяльності суб'єктів аграрного виробництва;
- економічну підсистему, яка відповідає за акумулювання фінансових інструментів стимулювання відновлювальних процесів та механізми розподілу обмежених ресурсів;
- інституційну підсистему, яка покликана створювати нормативно-правові межі функціонування галузі та забезпечувати захист прав товаровиробників;
- технологічну підсистему, що орієнтована на впровадження інноваційних рішень у виробничі процеси;
- екологічну підсистему, що спрямована на мінімізацію негативного впливу господарської діяльності на довкілля;
- соціальну підсистему, яка орієнтується на покращення умов життя сільського населення, створення нових робочих місць у сільській місцевості та забезпечення доступу мешканців сіл до якісних освітніх, медичних та культурних послуг.

Організаційна компонента механізму відбудови аграрного сектору базується на диверсифікації форм господарювання, визнаючи рівноцінність різних типів сільськогосподарських підприємств у процесах відновлення виробничого потенціалу галузі. Великі агрохолдинги володіють значними фінансовими ресурсами та технологічними можливостями для швидкої реабілітації пошкоджених виробничих потужностей, проте їхня діяльність часто характеризується недостатньою увагою до принципів екологічної сталості та соціальної відповідальності перед сільськими територіями [3].

Середні сільськогосподарські підприємства демонструють більшу гнучкість в адаптації до мінливих ринкових умов та виявляють готовність до впровадження інноваційних практик органічного виробництва, проте стикаються з обмеженістю доступу до кредитних ресурсів та недостатністю власних коштів для масштабної модернізації матеріально-технічної бази. Фермерські господарства та сімейні ферми забезпечують зайнятість сільського населення, зберігають традиційні методи господарювання та виконують функції соціальних стабілізаторів у громадах, однак потребують системної підтримки з боку держави через брак управлінських компетенцій та обмеженість можливостей для масштабування виробництва [9].

Особисті селянські господарства зберігають значний потенціал у забезпеченні продовольчої самодостатності сільських родин та формуванні локальних продовольчих ланцюгів, але їхня інтеграція у формальну економічну систему залишається проблематичною через відсутність статусу суб'єктів підприємницької діяльності [4]. Координація зусиль усіх організаційних форм господарювання в межах єдиної стратегії відбудови вимагає створення спеціалізованих координаційних платформ, здатних узгоджувати інтереси різнорідних учасників аграрного ринку та забезпечувати справедливий розподіл державної підтримки між товаровиробниками різного масштабу [9].

Економічна складова механізму відбудови сільського господарства на засадах сталого розвитку передбачає формування багатоканальної системи фінансування відновлювальних процесів, яка поєднує бюджетні асигнування, міжнародну технічну допомогу,

приватні інвестиції та кредитні ресурси фінансових установ. Державна фінансова підтримка має орієнтуватися на пріоритетне стимулювання проєктів, які забезпечують впровадження ресурсощадних технологій, розвиток альтернативної енергетики в аграрному секторі, модернізацію зрошувальних систем та будівництво об'єктів переробної промисловості в сільській місцевості. Механізми державної підтримки потребують диференціації залежно від організаційно-правових форм господарювання, масштабів виробництва та рівня екологічності впроваджуваних технологічних рішень, забезпечуючи більш високі коефіцієнти компенсації витрат для підприємств, які демонструють прихильність принципам сталості [4].

Кредитні програми для відбудови аграрного сектору мають передбачати пільгові умови фінансування проєктів екологічної модернізації виробництва, встановлюючи знижені процентні ставки та подовжені терміни кредитування для сільськогосподарських підприємств, які впроваджують органічні технології вирощування культур, системи точного землеробства або проєкти відновлюваної енергетики. Страхові механізми захисту аграрного виробництва потребують адаптації до нових ризиків, пов'язаних із кліматичними змінами, нестабільністю логістичних маршрутів та волатильністю цін на міжнародних ринках сільськогосподарської продукції. Формування резервних фондів на рівні галузі дозволить оперативно реагувати на непередбачувані ситуації та забезпечувати фінансову стійкість товаровиробників у кризові періоди без надмірного навантаження на державний бюджет [10].

Інвестиційна привабливість аграрного сектору визначається не лише поточною рентабельністю виробництва, але й довгостроковими перспективами розвитку галузі, стабільністю правового середовища та прозорістю механізмів державного регулювання. Залучення приватних інвестицій у відбудову сільського господарства потребує створення спеціалізованих інвестиційних платформ, які б надавали потенційним інвесторам комплексну інформацію про інвестиційні можливості регіонів, гарантії захисту прав власності та механізми страхування ризиків.

Інституційна архітектура організаційно-економічного механізму відбудови аграрного сектору формується через систему нормативно-правових актів, які регламентують відносини між учасниками аграрного ринку, встановлюють екологічні стандарти виробництва та визначають процедури доступу до ресурсів державної підтримки. Законодавче забезпечення сталого розвитку сільського господарства має передбачати стимулювання органічного виробництва через надання податкових пільг підприємствам, сертифікованим за міжнародними органічними стандартами, спрощення процедур отримання дозвільної документації для проєктів альтернативної енергетики та встановлення обов'язкових екологічних нормативів для великотоварного аграрного виробництва [5].

Гармонізація національного законодавства з європейськими нормами передбачає адаптацію вітчизняних стандартів якості продукції до вимог Європейського Союзу, впровадження системи відстежуваності походження сільськогосподарської продукції та розбудову інфраструктури контролю дотримання фітосанітарних норм. Інституційні механізми захисту прав землевласників та землекористувачів потребують удосконалення через створення ефективної системи реєстрації земельних ділянок, спрощення процедур оформлення права власності на землю та забезпечення судового захисту майнових прав аграрних товаровиробників. Розвиток кооперативного руху в аграрному секторі вимагає формування сприятливого інституційного середовища через надання організаційної та фінансової підтримки новоствореним кооперативам, створення консультативних центрів з питань кооперації та розробку типових статутних документів для різних видів сільськогосподарських кооперативів [8].

Технологічна модернізація аграрного виробництва на засадах сталого розвитку передбачає масштабне впровадження цифрових технологій управління виробничими процесами, систем точного землеробства та автоматизованих комплексів моніторингу стану посівів. Цифровізація сільського господарства створює передумови для оптимізації використання добрив та засобів захисту рослин, зменшення витрат пального через точне планування маршрутів сільськогосподарської техніки та підвищення продуктивності праці завдяки автоматизації рутинних операцій. Впровадження інформаційних систем управління сільськогосподарським підприємством дозволяє інтегрувати фінансовий облік, планування виробництва, управління логістикою та взаємодію з контрагентами у єдиному цифровому просторі, забезпечуючи прозорість господарських операцій та можливість оперативного ухвалення управлінських рішень на основі актуальних даних [11].

Розвиток біотехнологій у рослинництві та тваринництві відкриває можливості для створення сортів і порід із підвищеною стійкістю до несприятливих кліматичних умов, збудників хвороб та шкідників, що дозволяє зменшувати використання хімічних засобів захисту й підвищувати екологічну безпеку продукції. Агротехнічні інновації охоплюють впровадження систем краплинного зрошування, технологій мінімального обробітку ґрунту, сівозмін із включенням бобових культур для природного відновлення родючості земель та мульчування поверхні ґрунту для збереження вологи і запобігання ерозії. Енергетична автономність сільськогосподарських підприємств досягається через будівництво біогазових установок для переробки органічних відходів, встановлення сонячних панелей на дахах виробничих приміщень та використання енергії вітру для електропостачання віддалених господарських об'єктів [7].

Екологічна складова організаційно-економічного механізму відбудови аграрного сектору спрямована на забезпечення раціонального природокористування, збереження біорізноманіття сільських територій та мінімізацію викидів парникових газів від сільськогосподарської діяльності. Впровадження систем екологічного моніторингу дозволяє контролювати стан ґрунтів, якість поверхневих та підземних вод, рівень забруднення повітря викидами від тваринницьких комплексів та своєчасно виявляти порушення екологічних нормативів господарювання.

Формування екологічної інфраструктури на сільських територіях передбачає створення захисних лісових смуг для запобігання вітровій ерозії ґрунтів, відновлення водноболотних угідь як природних фільтрів водних ресурсів та резерватів біорізноманіття, облаштування екологічних коридорів для міграції диких тварин між окремими природними територіями. Економічне стимулювання екологічно відповідальної поведінки сільськогосподарських товаровиробників здійснюється через систему платежів за екосистемні послуги, коли підприємства отримують компенсацію за збереження природних ландшафтів на орендованих землях, підтримання популяцій запилювачів та створення умов для гніздування птахів [6].

Соціальна компонента механізму відбудови сільського господарства орієнтується на покращення умов життя сільського населення, створення нових робочих місць у сільській місцевості та забезпечення доступу мешканців сіл до якісних освітніх, медичних та культурних послуг. Розвиток соціальної інфраструктури на селі передбачає будівництво амбулаторій первинної медичної допомоги, модернізацію сільських шкіл із впровадженням сучасних освітніх технологій, створення центрів надання адміністративних послуг та облаштування публічних просторів для дозвілля сільських мешканців. Підвищення престижності аграрної праці досягається через забезпечення гідного рівня оплати працівників сільського господарства, надання соціальних гарантій сезонним працівникам та створення можливостей для професійного розвитку й кар'єрного зростання спеціалістів аграрного профілю.

Структурні компоненти організаційно-економічного механізму відбудови сільського господарства можуть бути деталізовані через елементи та інструменти реалізації (табл. 1). Інтеграція вказаних підсистем у єдиний функціональний комплекс потребує розробки чітких алгоритмів взаємодії між окремими елементами механізму, встановлення пріоритетності завдань на різних етапах відбудови та формування системи моніторингу результативності впроваджуваних заходів [2].

Таблиця 1

*Структурні елементи організаційно-економічного механізму
відбудови сільського господарства на засадах сталості*

Компонента механізму	Основні елементи	Функціональне призначення	Інструменти реалізації
Організаційна	Диверсифікація форм господарювання, координаційні платформи, кооперативні об'єднання	Формування раціональної структури аграрного виробництва, узгодження інтересів різних суб'єктів	Створення асоціацій виробників, розбудова кооперативних мереж, організація кластерів
Економічна	Бюджетне фінансування, кредитні програми, страхування, інвестиційні платформи	Забезпечення фінансових ресурсів для відновлення виробництва, стимулювання інвестицій	Субсидії, пільгові кредити, податкові преференції, гранти
Інституційна	Нормативно-правові акти, стандарти якості, системи сертифікації	Регламентация відносин між учасниками ринку, гармонізація з європейськими нормами	Законодавчі акти, технічні регламенти, процедури контролю
Технологічна	Цифрові системи, біотехнології, ресурсощадні технології, альтернативна енергетика	Модернізація виробничих процесів, підвищення ефективності використання ресурсів	Точне землеробство, автоматизація, біогазові установки
Екологічна	Моніторинг довкілля, екологічна інфраструктура, системи управління відходами	Мінімізація негативного впливу на довкілля, збереження природних ресурсів	Платежі за екопослуги, органічна сертифікація, захисні насадження
Соціальна	Соціальна інфраструктура, системи оплати праці, освітні програми	Покращення якості життя на селі, забезпечення кадрами, соціальна стабільність	Будівництво об'єктів інфраструктури, підвищення заробітних плат, навчальні центри

Джерело: розроблено авторами.

Важливо відзначити, що ефективне функціонування організаційно-економічного механізму відбудови сільського господарства України можливе лише за умови дотримання принципів регіональної диференціації й адаптивного управління процесами відбудови, раціонального використання міжнародної допомоги та інформаційної прозорості, класифікації, маркетингового стратегування, модернізації освітньо-наукових процесів.

Принцип регіональної диференціації відбудови сільського господарства зумовлюється відмінностями в природно-кліматичних умовах, рівні розвитку інфраструктури, масштабах воєнних руйнувань та спеціалізації аграрного виробництва окремих територій [1]. Північні регіони України з відносно сприятливими кліматичними умовами та збереженою інфраструктурою мають потенціал для розвитку молочного скотарства, вирощування кормових культур та органічного рослинництва, тоді як південні області потребують масштабних інвестицій у відновлення зрошувальних систем для компенсації дефіциту вологи та адаптації до посилення посушливості клімату. Східні регіони, найбільше постраждалі від воєнних дій, вимагають комплексного підходу до відбудови, який охоплює розмінування сільськогосподарських угідь, відновлення зруйнованої інфраструктури зберігання та переробки продукції, реабілітацію меліоративних систем та повернення до сільськогосподарського обігу земель, тимчасово виведених з використання через небезпеку мінування.

Західні області України, менш постраждалі від воєнних дій та характеризовані розвиненим фермерським рухом, можуть стати локомотивом впровадження інноваційних практик органічного виробництва, розвитку сільського зеленого туризму та створення коротких ланцюгів постачання продукції від виробника до споживача. Центральні регіони з родючими чорноземними ґрунтами та вигідним географічним положенням зберігають потенціал для інтенсивного товарного рослинництва, проте потребують переорієнтації на більш екологічно збалансовані системи землеробства з обов'язковим дотриманням сівозмін, впровадженням сидеральних культур та зменшенням хімічного навантаження на агроєкосистеми.

Принцип адаптивного управління процесами відбудови аграрного сектору передбачає регулярний перегляд та коригування стратегічних пріоритетів на основі моніторингу досягнутих результатів, зміни зовнішніх умов функціонування галузі та виявлення нових викликів, які не враховувалися на попередніх етапах планування. Гнучкість організаційно-економічного механізму забезпечується через формування резервних потужностей для оперативного реагування на непередбачувані ситуації, диверсифікацію інструментів державного впливу на аграрний сектор та створення системи швидкого ухвалення управлінських рішень за участю представників бізнесу, влади та громадянського суспільства.

Міжнародна технічна допомога у відбудові аграрного сектору України надається через численні програми Європейського Союзу, Світового банку, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН та двосторонні угоди з окремими країнами-партнерами. Програми міжнародної підтримки охоплюють фінансування проєктів відновлення інфраструктури, постачання насіннєвого матеріалу та племінної худоби, навчання українських фахівців передовим агротехнологіям, створення систем якості та безпеки харчової продукції згідно з європейськими стандартами. Ефективне використання міжнародної допомоги вимагає створення координаційних механізмів на національному рівні, здатних узгоджувати пріоритети різних донорських програм зі стратегічними завданнями відбудови галузі та запобігати дублюванню зусиль різних міжнародних організацій на одних територіях.

Принцип інформаційної прозорості процесів відбудови аграрного сектору досягається через створення публічних баз даних про отримувачів державної підтримки, обсяги наданої допомоги, цільове використання бюджетних коштів та результати впроваджених проєктів. Громадський контроль за використанням ресурсів, спрямованих на відбудову сільського господарства, здійснюється через залучення громадських організацій до моніторингу реалізації державних програм, проведення публічних обговорень пріоритетів розподілу підтримки та оприлюднення звітів про досягнуті результати в доступних для широкого загалу форматах.

Принцип кластеризації до організації аграрного виробництва передбачає формування територіально локалізованих об'єднань сільгоспвиробників, переробних підприємств, постачальників матеріально-технічних ресурсів, логістичних компаній, науково-дослідних установ та освітніх закладів, які взаємодіють у межах єдиного ланцюга створення доданої вартості.

Аграрні кластери забезпечують синергетичний ефект через спільне використання дорогої сільськогосподарської техніки, координацію збутової політики для підвищення позицій на переговорах з торговельними мережами, обмін знаннями та досвідом між учасниками кластера, спільне фінансування науково-дослідних робіт з розробки інноваційних технологій виробництва. Формування продовольчих ланцюгів доданої вартості на локальному рівні дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам отримувати більшу частку кінцевої ціни продукції через пряму взаємодію зі споживачами, розвиток власних переробних потужностей та створення брендів локальної продукції з чітко визначеним географічним походженням. Короткі ланцюги постачання продукції від фер-

мера до споживача сприяють зменшенню втрат продукції на етапах зберігання та транспортування, забезпечують свіжість та вищу якість продуктів харчування, створюють можливості для особистої комунікації між виробниками та споживачами, формуючи довіру до походження продукції та методів її виробництва.

Принцип маркетингового стратегування передбачає просування української сільськогосподарської продукції на міжнародних ринках. Цей процес має базуватися на позиціонуванні вітчизняних товарів як екологічно чистих, вироблених на родючих українських землях з використанням традиційних методів господарювання та без надмірного хімічного навантаження. Створення національного бренду «Organic Ukraine» або аналогічних маркетингових концепцій дозволить консолідувати зусилля окремих експортерів під єдиним іміджевим парасольковим брендом, підвищуючи впізнаваність української продукції серед зарубіжних споживачів та формуючи асоціацію України з виробником якісних та безпечних продуктів харчування.

Принцип модернізації освітньо-наукових процесів враховує, що освітня компонента забезпечення сталого розвитку аграрного сектору передбачає фундаментальні зміни у системі підготовки фахівців аграрного профілю через оновлення навчальних програм відповідно до сучасних вимог інноваційного сільського господарства, впровадження дуальної форми навчання з обов'язковими стажуваннями студентів на передових сільськогосподарських підприємствах, розвиток системи безперервної освіти для працюючих спеціалістів галузі. Створення мережі консультаційних центрів у сільській місцевості забезпечує доступ фермерів та власників особистих селянських господарств до актуальної інформації про передові агротехнології, ринкову кон'юнктуру, можливості отримання державної підтримки та вимоги до якості продукції для експорту на європейські ринки. Наукове забезпечення відбудови сільського господарства на засадах сталого розвитку вимагає концентрації зусиль дослідницьких установ на розробці адаптованих до українських умов технологій органічного землеробства, створенні сортів сільськогосподарських культур, стійких до посухи та температурних стресів, вдосконаленні систем інтегрованого захисту рослин з мінімальним використанням синтетичних пестицидів, розробці ефективних біопрепаратів для підвищення родючості ґрантів на основі корисних мікроорганізмів.

Висновки та пропозиції. Організаційно-економічний механізм відбудови сільського господарства України на засадах сталого розвитку становить комплексну систему взаємопов'язаних організаційних, економічних, інституційних, технологічних, екологічних та соціальних компонентів, ефективна взаємодія яких визначає успішність трансформації галузі у напрямі екологічної збалансованості та економічної конкурентоспроможності. Ключовим завданням формування такого механізму виступає забезпечення синергії між потребами швидкого відновлення виробничого потенціалу аграрного сектору та стратегічними цілями зеленої трансформації економіки відповідно до європейських стандартів господарювання.

Пріоритетними напрямками вдосконалення організаційно-економічного механізму відбудови визначено:

- диверсифікацію форм господарювання з посиленням ролі фермерських господарств та кооперативних об'єднань,
- створення багатоканальної системи фінансування відновлювальних процесів із преференціями для екологічно орієнтованих проєктів,
- гармонізацію національного законодавства з європейськими нормами якості та безпеки продукції,
- масштабне впровадження цифрових та ресурсоощадних технологій у виробничі процеси,
- формування екологічної інфраструктури на сільських територіях та розбудову соціальної сфери для покращення умов життя сільського населення.

Реалізація запропонованих заходів потребує консолідації зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнес-структур, наукових установ та міжнародних партнерів у рамках єдиної стратегії відбудови галузі. Це вимагає створення координаційних платформ для узгодження дій різних суб'єктів аграрного ринку, розробки диференційованих інструментів державної підтримки залежно від масштабів виробництва та рівня екологічності технологій, формування системи моніторингу ефективності використання ресурсів та досягнення цільових індикаторів сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Бутко М. П. Глобалізаційні виклики та національний зміст продовольчої кризи: регіональний вимір / М. П. Бутко, Н. Т. Шадура-Никипорець ; під заг. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М. П. Бутка. – Ніжин : ТОВ “Видавництво «Аспект-Поліграф», 2012. – 352 с.
2. Кіндзерський Ю. В. Можливості застосування концепції підприємницької держави для забезпечення структурно-інноваційних трансформацій при повоєнній відбудові економіки України / Ю. В. Кіндзерський // Економічний аналіз. – 2023. – Т. 33, № 1. – С. 37-45. – Режим доступу: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.037>.
3. Латинін М. Теоретичні підходи до функціонування механізмів державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні / М. Латинін, Ю. Біловіцька // Науковий вісник: Державне управління. – 2022. – № 1(11). – С. 74-91. – Режим доступу: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-74-91](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-74-91).
4. Лопатинський Ю. Організаційно-інституційні практики посилення ролі селянських господарств у продовольчому забезпеченні населення в сучасних умовах / Ю. Лопатинський, О. Шпикуляк, Д. Шеленко, В. Кифяк, А. Дюк // Аграрна економіка. – 2022. – Т. 15, № 3-4. – С. 3-13.
5. Лупенко Ю. Розвиток сімейних фермерських господарств в умовах воєнного часу та реалізації перспективи повоєнного відновлення України / Ю. Лупенко, О. Шпикуляк, М. Малік, К. Ксенофонтова, А. Морозова // Аграрна економіка. – 2023. – Т. 16, № 1-2. – С. 9-22. – Режим доступу: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2023.01-02.009>.
6. Павленко О. С. Сталій розвиток агробізнесу в концепції зеленої економіки / О. С. Павленко // Підприємництво і торгівля. – 2023. – № 39. – С. 118-123. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-14>.
7. Петренко О. П. Зелена революція в аграрному секторі: шлях до сталого економічного розвитку / О. П. Петренко // Економіка харчової промисловості. – 2023. – Т. 15, № 2. – С. 38-43.
8. Харченко Т. О. Концептуальні засади «зеленої» економіки в механізмах державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору: гармонізація політик України та ЄС / Т. О. Харченко // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. – 2023. – Т. 34(73), № 5. – С. 82-88. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.5/14>.
9. Шпикуляк О. Сучасні тенденції розвитку органічного виробництва в аграрному секторі і фермерських господарствах / О. Шпикуляк, І. Беженар, І. Білокінна // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління. – 2023. – № 8. – Режим доступу: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-04-04>.
10. Юхименко П. І. Перехід до «зеленої» економіки: світовий досвід та українські реалії / П. І. Юхименко, С. Г. Батажок, Н. В. Янович // Економіка та управління АПК. – 2023. – № 2. – С. 29-44.
11. Sustainable development of agriculture based on the smart specialisation approach: cases of the Central and Eastern European countries / N. Shvets, H. Shevtsova, I. Pidorycheva, O. Prokopenko, O. Maslosh // Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. – 2023. – Vol. 9(1). – Pp. 260-282. – Режим доступу: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.01.12>.

References

1. Butko, M. P. (Ed.), Shadura-Nykyropets, N. T. (2012). *Hlobalizatsiini vyklyky ta natsionalnyi zmist prodovolchoi kryzy: rehionalnyi vymir [Globalization challenges and national content of the food crisis: regional dimension]*. TOV “Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf».

2. Kindzerskyi, Yu.V. (2023). Mozhlyvosti zastosuvannya kontseptsii pidpriemnytskoi derzhavy dlia zabezpechennia strukturno-innovatsiinykh transformatsii pry povoiennii vidbudovi ekonomiky Ukrainy [Possibilities of applying the concept of the entrepreneurial state to ensure structural and innovative transformations in the post-war reconstruction of the economy of Ukraine]. *Ekonomichniy analiz – Economic analysis*, 33(1), 37-45. <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.037>.
3. Latynin, M., Bilovitska, Yu. (2022). Teoretychni pidkhody do funktsionuvannya mekhanizmiv derzhavnoi polityky staloho rozvytku «zelenoi» ekonomiky v Ukraini [Theoretical approaches to the functioning of state policy mechanisms for the sustainable development of the "green" economy in Ukraine]. *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia – Scientific Bulletin: State Administration*, (1(11)), 74-91. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-74-91](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-74-91).
4. Lopatynskyi, Yu., Shpykuliak, O., Shelenko, D., Kyfiak, V., Diuk, A. (2022). Orhanizatsiino-instytutsiini praktyky posylennia roli selianskykh hospodarstv u prodovolchomu zabezpechenni naselennia v suchasnykh umovakh [Organizational and institutional practices of strengthening the role of peasant farms in food security in modern conditions]. *Ahrarna ekonomika – Agrarian Economy*, 15(3-4), 3-13.
5. Lupenko, Yu., Shpykuliak, O., Malik, M., Ksenofontova, K., Morozova, A. (2023). Rozvytok simeinykh fermerskykh hospodarstv v umovakh voiennoho chasu ta realizatsii perspektyvy povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Development of family farms in wartime conditions and realization of the prospects for post-war recovery of Ukraine]. *Ahrarna ekonomika – Agrarian Economy*, 16(1-2), 9-22. <https://doi.org/10.31734/agrarecon2023.01-02.009>.
6. Pavlenko, O. S. (2023). Stalyi rozvytok ahrobiznesu v kontseptsii zelenoi ekonomiky [Sustainable development of agribusiness in the concept of a green economy]. *Pidpriemnytstvo i torhivlia – Entrepreneurship and trade*, (39), 118-123. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-14>.
7. Petrenko, O. P. (2023). Zelena revoliutsiia v ahrarnomu sektori: shliakh do staloho ekonomichnoho rozvytku [Green Revolution in the Agricultural Sector: The Path to Sustainable Economic Development]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti – Economics of the Food Industry*, 15(2), 38-43.
8. Kharchenko, T. O. (2023). Kontseptualni zasady «zelenoi» ekonomiky v mekhanizmach derzhavnoho rehuliuвання staloho rozvytku ahrarnoho sektoru: harmonizatsiia polityk Ukrainy ta YeS [Conceptual principles of the "green" economy in the mechanisms of state regulation of sustainable development of the agricultural sector: harmonization of policies of Ukraine and the EU]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Publichne upravlinnia ta administruvannya – Scientific notes of the V. I. Vernadsky TNU. Series: Public administration and administration*, 34(73)(5), 82-88. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.5/14>.
9. Shpykuliak, O., Bezhenar, I., Bilokinna, I. (2023). Suchasni tendentsii rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva v ahrarnomu sektori i fermerskykh hospodarstvakh [Modern trends in the development of organic production in the agricultural sector and farms]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: Ekonomika ta upravlinnia – Problems of modern transformations. Series: Economics and management*, (8). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-04-04>.
10. Yukhymenko, P. I., Batazhok, S. H., Yanovych, N. V. (2023). Perekhid do «zelenoi» ekonomiky: svitovi dosvid ta ukraïnski realii [Transition to a “green” economy: world experience and Ukrainian realities]. *Ekonomika ta upravlinnia APK – Economics and management of the agricultural industry*, (2), 29-44.
11. Shvets, N., Shevtsova, H., Pidorycheva, I., Prokopenko, O., Maslosh, O. (2023). Sustainable development of agriculture based on the smart specialisation approach: cases of the Central and Eastern European countries. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 9(1), 260-282. <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.01.12>.

Отримано 16.09.2025

UDC 338.246.8:338.432(477)

Nataliia Shadura-Nykyropets

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Economics, Accounting and Taxation
National University «Chernihiv Polytechnic» (Chernihiv, Ukraine)
E-mail: nykyropetc@ukr.net. ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7990-0105>
ResearcherID: [H-1176-2016](https://orcid.org/H-1176-2016)

Maksym Vasylets

student group ASD051-23
National University «Chernihiv Polytechnic» (Chernihiv, Ukraine)
E-mail: vasiletsmaxim@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-8912-0080>

**ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM
FOR RECONSTRUCTION OF UKRAINIAN AGRICULTURE
ON THE BASIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

The article is devoted to the substantiation of the conceptual foundations and practical mechanisms of forming an organizational and economic system for the reconstruction of Ukraine's agriculture based on the principles of sustainable development. The structural components of the organizational and economic mechanism for the reconstruction of the agrarian sector are studied, including organizational, economic, institutional, technological, environmental and social subsystems. The peculiarities of the functioning of various organizational forms of management in the processes of restoring the production potential of the industry are analyzed and priority areas of their coordination are identified. The need to form a multi-channel system of financing restoration processes with preferences for environmentally friendly projects is substantiated. Mechanisms for harmonizing national legislation with European standards in the field of agricultural production are considered. Tools for stimulating the introduction of innovative technologies and practices of organic production as the basis for the green transformation of the industry are proposed. The need for diversification of forms of management with a strengthening of the role of farms and cooperative associations in the reconstruction processes is emphasized. The priority of creating coordination platforms to harmonize the interests of diverse participants in the agricultural market and ensure a fair distribution of state support is determined. The regional differentiation of reconstruction mechanisms is justified depending on natural and climatic conditions, the scale of war destruction and the specialization of production in individual territories. The role of international technical assistance in the processes of restoring the agricultural sector through programs of the European Union and other international organizations is considered. The directions of improving the educational component of training agricultural specialists and developing a system of consulting services for agricultural producers are determined. Mechanisms for ensuring information transparency of the functioning of the system of state support for the reconstruction of the industry and public control over the use of budget resources are proposed.

Keywords: organizational and economic mechanism; agricultural reconstruction; sustainable development; green transformation; ecological modernization; institutional environment; cooperation; organic production; financing; European integration.

Table: 1. References: 11.